

író nem törekszik a Világ, Stádium, Hitel, Kelet Népe, Blick és az Önismeret írójának teljes ábrázolására. A birodalmat belülről pusztító bajt és a nagyhatalmi politika játékát az erdélyi politikus-gondolkodó éles elméje, réalpolitikai érzéke korábban észrevette. A Blick és az Önismeret Széchenyijének lelkiismeretben markoló vívódását Németh László drámájából ismerjük.

Stochlassa átalakulása és bukása külön elemzést érdemel. Az író egyik legjobban sikerült figurája. A két előző történeti drámájából is emlékezetünkben őrizzük Bonnevalt (Négy tél), a minden hájjal megkent politikai kalandort és Carillót (Véres farsang), a hatalom kaftánjába bűvő, érdekeiért mindenre kész jezsuitát, aki a hitét és a meggyőződését a hatalom börténjén méri. Stochlassa kezdetben esz-közember. A hatalom előírásai szerint cselekszik, nem kételkedik felettesei utasításaiban. A harmadik felvonás végén egyéni kiszolgáltatottságának felismerése a halálba kergeti. „Őn, uram, egy nyomorultul széthulló államgépezethez kötötte sorsát”, jellemezte Wesselényi a császári mundérba bújt Stochlassa dicstelen szerepét. A behívóparancs kézbevétele után egyetlen alternatíva maradt az öntudatra eszmélő előtt: az öngyilkosság. „Az ezredes egy ügyet, melyet szennynek érzett, már nem volt képes tovább szolgálni” (Wesselényi). Stochlassa a dráma egyetlen jelképes figurája, sorsával a közös érdekű népek tragikumát társítjuk.

A Gräfenbergi éjszakák az újraéledő erdélyi történelmi drámák között jelentős helyet foglal el. Tiszta eszmeiségével, realista jellemábrázolásával, konfliktusteremtő készségével Veress Dániel nemcsak egy történelmi kor személyiségeit eleveníti meg a mai néző előtt, a dráma gondolatisága olyan felismerésre készíteti a Duna táj egymásrautalt népeit, amelyek ma is időszerűek. A felmagasló példa napjaink emberéhez szól.

FÁBIÁN ERNŐ

